

TARİX VƏ SİYASİ ELMLƏR

UOT 32:91

<https://doi.org/10.30546/25194011.2026.15.1.4073>

**AZƏRBAYCANIN GEOSİYASİ İNTEQRASIYASI:
TÜRK DÖVLƏTLƏRİ VƏ AVRASIYA PERSPEKTİVLƏRİ**

Gülğün QULİYEVA*

Daxil olub: 9 Oktyabr 2025 | Qəbul edilib: 6 Fevral 2026 | Onlayn nəşr edilib: 24 Mart 2026.

Received: 9 October 2025 | Accepted: 6 February 2025 | Published online: 24 March 2026.

Açar sözlər: *Azərbaycan, Türk Dövlətləri, geosiyasət, integrasiya, enerji diplomatiyası, nəqliyyat dəhlizləri, çoxvektorlu xarici siyasət, Avrasiya, Qarabağ zəfəri, regional əməkdaşlıq, strateji tərəfdaşlıq*

Giriş

Azərbaycan Respublikası coğrafi mövqeyi, zəngin enerji resursları və tarixi-mədəni irsi baxımından Cənubi Qafqaz regionunun aparıcı dövlətlərindən biri kimi formalaşmışdır. Ölkənin yerləşdiyi geostrateji məkan Qafqaz, Xəzər hövzəsi, Yaxın Şərq və Mərkəzi Asiyanın kəsişmə nöqtəsi olması onu regional və qlobal siyasətin mühüm iştirakçısına çevirir. XX əsrin sonlarında müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Azərbaycan, beynəlxalq sistemin dəyişən dinamikasına uyğun olaraq öz xarici siyasət strategiyasını müəyyənləşdirmiş və çoxvektorlu diplomatiya prinsipi əsasında müxtəlif istiqamətlərdə integrasiya proseslərinə qoşulmuşdur.

Azərbaycanın geosiyasi integrasiya siyasəti, bir tərəfdən, türk dünyası ilə tarixi, mədəni və etnolinqvistik bağlara əsaslanan yaxınlaşmanı, digər tərəfdən isə, Avrasiya məkanında iqtisadi, enerji və nəqliyyat sahələrində əməkdaşlığı ehtiva edir. Bu yanaşma nəticəsində ölkə həm regional güc mərkəzi rolunu möhkəmləndirmiş, həm də qlobal güclərlə balanslaşdırılmış münasibətlər qurmağa nail olmuşdur. Xüsusilə son onilliklərdə Azərbaycanın Türk dövlətləri ilə əlaqələrinin dərinləşməsi və Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) çərçivəsində integrasiya təşəbbüslərində aparıcı rol oynaması bu istiqamətdə yeni mərhələnin başlanğıcı hesab oluna bilər. Digər tərəfdən, Azərbaycanın Avrasiya geosiyasətində, xüsusən də “Bir kəmər, bir yol” təşəbbüsü, “Şimal-Cənub” və “Orta dəhliz” kimi layihələrdəki fəallığı ölkənin geoiqtisadi əhəmiyyətini artırmışdır.

Eyni zamanda, 2020-ci il İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra yaranmış yeni geosiyasi reallıqlar Azərbaycanın integrasiya siyasətini daha fəal və çevik şəkildə həyata keçirməsinə şərait yaratmışdır. Bütün bu amillər Azərbaycanın türk dünyasında və Avrasiya məkanındakı yeri və rolunun analitik təhlilinə zərurət yaradır.

Məqalənin məqsədi Azərbaycanın geosiyasi integrasiya siyasətini sistemli şəkildə araşdırmaq, Türk dövlətləri ilə artan əməkdaşlığın məzmununu və perspektivlərini təhlil etmək, həmçinin Avrasiya regionunda formalaşan yeni geoiqtisadi reallıqlar fonunda ölkənin strateji mövqeyini qiymətləndirməkdir.

1. Türk dövlətləri ilə integrasiya

Azərbaycanın türk dövlətləri ilə münasibətləri ölkənin xarici siyasətində strateji əhəmiyyət kəsb edən prioritet istiqamətlərdən biridir. Bu əlaqələr tarixi, mədəni, dil və etnik bağlılıqlara əsaslanmaqla yanaşı, son dövrlərdə siyasi, iqtisadi və təhlükəsizlik sahələrində də dinamik şəkildə inkişaf etməkdədir. Xüsusilə XXI əsrin əvvəllərindən etibarən türk dünyasının institusional çərçivədə birləşməsi ideyası aktuallaşmış və bu istiqamətdə mühüm addımlar atılmışdır.

* siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, Bakı Dövlət Universiteti
e-mail: gulgun2004@mail.ru

Tarixi-mədəni əsaslar: Azərbaycan və digər Türk dövlətləri (Türkiyə, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan və Türkmənistan) eyni dil ailəsinə, ortaq tarixi keçmişə və bənzər mədəni dəyərlərə sahibdirlər. Sovet imperiyasının dağılmasından sonra türkdilli respublikaların müstəqillik qazanması, Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri başda olmaqla, bütün Türk dünyasında yenidən yaxınlaşma meyhlərinin artmasına zəmin yaratdı. Bu mərhələdə “Bir millət, iki dövlət” anlayışı yalnız Azərbaycanla Türkiyə arasında deyil, digər Türk dövlətləri ilə də ideoloji və siyasi əməkdaşlığın təməlinə çevrildi.

Strateji tərəfdaşlıq və regional koordinasiya: Azərbaycanla Türk dövlətləri arasında ikitərəfli əməkdaşlıq çərçivəsində enerji, nəqliyyat, aqrar inkişaf, müdafiə sənayesi və rəqəmsal texnologiyalar sahəsində çoxsaylı razılaşmalar imzalanmışdır. Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) 2022-ci ildə Səmərqənddə keçirilən Zirvə görüşündə qəbul edilən “Türk Dünyası 2040 Vizyonu” strateji sənədi ortaq inkişaf modelinə doğru atılmış mühüm addım olmuşdur. Bundan əlavə, Azərbaycan “Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu” və “Orta Dəhliz” kimi layihələrdə əsas körpü rolunu oynayaraq Türk dövlətlərinin Avropa və Asiya bazarlarına çıxışını təmin edir.

Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT): TDT türkdilli dövlətlərin siyasi, iqtisadi, mədəni və təhlükəsizlik sahələrində əməkdaşlığını gücləndirmək məqsədilə qurulmuş regional təşkilatdır. Təşkilatın əsası 2009-cu ildə Naxçıvanda imzalanan “Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının yaradılması haqqında Saziş” (Naxçıvan Sazişi) ilə qoyulmuşdur. 2021-ci ildə isə bu qurum rəsmi olaraq Türk Dövlətləri Təşkilatı adını alaraq institusional strukturunu daha da möhkəmləndirmişdir.

Azərbaycan TDT-nin formalaşmasında və inkişafında müstəsna rol oynamış, təşkilatın aparıcı və təşəbbüskar üzvlərindən biri kimi çıxış etmişdir. Prezident İlham Əliyevin liderliyi ilə Azərbaycan həm təşkilatın gündəliyinin müəyyən edilməsində, həm də praktiki əməkdaşlıq layihələrinin irəli sürülməsində fəal iştirak edir. Ölkəmiz, xüsusilə postmünaqişə dövründə Türk dünyasının siyasi həmrəyliyi gücləndirmək üçün TDT platformasından strateji vasitə kimi geniş istifadə edir.

Azərbaycanın təşəbbüskarlıq missiyası:

Azərbaycanın TDT daxilindəki təşəbbüskarlığı bir neçə strateji istiqamətdə təzahür edir:

- *Geoiqtisadi layihələr:* Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, Cənub Qaz Dəhlizi və Zəngəzur dəhlizi kimi layihələr Türk dövlətləri arasında iqtisadi və nəqliyyat integrasiyasını dərinləşdirir, eyni zamanda Azərbaycanın regional tranzit potensialını ön plana çıxarır [9].
- *Enerji və logistika sahəsində koordinasiya:* Azərbaycan özünün neft və qaz resurslarını Türkiyə vasitəsilə Avropa bazarlarına çatdırmaqla TDT çərçivəsində enerji təhlükəsizliyi və əməkdaşlığını fəal şəkildə təşviq edir.
- *Təhlükəsizlik və hərbi əməkdaşlıq:* Azərbaycanın Türkiyə ilə mövcud strateji hərbi müttəfiqliyi, xüsusilə 2020-ci il İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə nümayiş etdirilən qarşılıqlı dəstək, TDT-nin kollektiv təhlükəsizlik perspektivlərinə yeni və daha konseptual bir baxış gətirmişdir.

İnstitusional çərçivə və sammitlər:

TDT-nin əsas qərarverici orqanı dövlət başçılarının zirvə görüşləridir. Azərbaycan bu sammitlərdə fəal iştirak etməklə yanaşı, bir neçə mühüm görüşə ev sahibliyi də etmişdir. 2020-ci ildə İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra keçirilən Türk Şurasının qeyri-rəsmi zirvə görüşündə Prezident İlham Əliyevin proqram xarakterli çıxışı Azərbaycanın Türk dünyası ilə əməkdaşlığa verdiyi yüksək siyasi önəmi bir daha təsdiqləmişdir. 2021-ci ildə Təşkilatın İstanbul sammitində qəbul edilən “Türk Dünyası 2040 Vizyonu” strateji sənədi gələcək integrasiya hədəflərini müəyyən etmişdir ki, bu da Azərbaycanın milli və regional maraqları ilə tam üst-üstə düşür [29].

TDT Çərçivəsində Sektorlar Üzrə Əməkdaşlıq

Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) çərçivəsində əməkdaşlıq yalnız siyasi və mədəni sahələrlə məhdudlaşmır; o, eyni zamanda iqtisadiyyat, nəqliyyat, enerji, humanitar sahə və təhlükəsizlik üzrə çoxşaxəli tərəfdaşlıq platformasına çevrilmişdir. Bu əməkdaşlıq regional integrasiyanın dərinləşməsi ilə yanaşı, Türk dövlətlərinin qlobal miqyasda əlaqələndirilmiş şəkildə çıxış etməsinə şərait yaradır.

İqtisadi əməkdaşlıq

TDT daxilində iqtisadi əlaqələr, əsasən, ticarətin liberallaşdırılması, qarşılıqlı sərmayə qoyuluşu və ortaq bazarın təşviqi istiqamətində inkişaf etdirilir. 2022-ci ildə Təşkilatın iqtisadiyyat nazirlərinin görüşündə Türk Ticarət və Sənaye Palatası, Türk İnvestisiya Fondu və Ortaq Elektron Ticarət Platformasının yaradılması ilə bağlı mühüm təşəbbüslər irəli sürülmüşdür (TDT, 2022). Bu layihələr üzv dövlətlər arasında ticarət dövriyyəsinin artırılmasına və biznes mühitinin harmonizasiyasına xidmət edir.

Nəqliyyat və logistika

Türk dövlətlərinin coğrafi mövqeyi *Orta Dəhliz* (Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu) vasitəsilə Asiya və Avropa arasında strateji körpü rolunu oynamağa imkan verir. Azərbaycan bu marşrutda əsas tranzit qovşağı olaraq Bakı Tbilisi Qars dəmir yolu və Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı vasitəsilə regional logistik infrastrukturuna böyük töhfə vermişdir. Hazırda TDT çərçivəsində rəqəmsal gömrük sistemləri, birgə nəqliyyat operatorları və yeni logistik dəhlizlərin yaradılması istiqamətində aktiv işlər aparılır [17].

Enerji əməkdaşlığı

Azərbaycan, Xəzər hövzəsindəki enerji ehtiyatları və müasir infrastruktur imkanları ilə bu sahədə mərkəzi rol oynayır. TDT çərçivəsində enerji diplomatiyası ənənəvi neft-qaz sahəsi ilə yanaşı, bərpa olunan enerji istiqamətində də genişlənir. Xüsusilə Azərbaycan Qazaxıstan və Azərbaycan–Özbəkistan arasında “yaşıl enerji”, külək və günəş enerjisi layihələrinin icrası planlaşdırılır. Bu sahədə ortaq enerji bazarının və interkonnektor sistemlərinin formalaşdırılması prioritet hədəf hesab edilir [18].

Hərbi və təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlıq

Türk dövlətləri arasında hərbi əməkdaşlıq, əsasən, ikitərəfli strateji tərəfdaşlıqlar, birgə hərbi təlimlər və müdafiə sənayesi üzrə təcrübə mübadiləsi formasında reallaşdırılır. Azərbaycan–Türkiyə müttəfiqlik münasibətləri bu sahədə nümunəvi model kimi çıxış edir. Son illərdə TDT-nin kollektiv təhlükəsizlik mexanizmlərinin yaradılması ideyaları daha tez-tez gündəmə gətirilir. Regional sabitliyin təmini, sərhəd təhlükəsizliyi və terrorizmə qarşı birgə mübarizə bu tərəfdaşlığın əsas prioritetləridir.

“Zəngəzur dəhlizi”: türk dünyasını birləşdirən geostrateji layihə

“Zəngəzur dəhlizi” layihəsi 2020-ci il 10 noyabr tarixli üçtərəfli bəyanata əsasən gündəmə gəlmiş, yalnız Azərbaycanın deyil, bütün Türk dünyasının strateji maraqlarına xidmət edən mühüm nəqliyyat və geosiyasi təşəbbüs kimi ön plana çıxmışdır. Dəhlizin əsas məqsədi Azərbaycanın əsas hissəsini Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirmək, eyni zamanda Türkiyə ilə Mərkəzi Asiya arasında birbaşa quru bağlantısı yaratmaqdır.

Zəngəzur dəhlizi həm regional, həm də global geosiyasi müstəvidə müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Bu dəhliz vasitəsilə:

- **Birbaşa əlaqə:** Azərbaycan və Türkiyə arasında birbaşa quru nəqliyyat əlaqəsi bərpa olunur;
- **Fiziki bağlantı:** Türkiyə ilə Mərkəzi Asiya türk respublikaları arasında birbaşa çıxış təmin edilir;
- **Logistik status:** Orta Dəhliz (Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu) daha funksional və alternativsiz status qazanır;
- **Güc balansı:** Regional tranzit asılılıqları dəyişir və yeni geosiyasi güc balansı formalaşır [7].

Zəngəzur dəhlizi təkcə logistik layihə deyil, həm də türk dünyasının vahid geosiyasi məkan kimi birləşməsinə imkan verən strateji transformasiya alətidir. Bu layihə Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) integrasiyasına yeni impuls verir. Dəhliz sayəsində Qazaxıstan, Qırğızıstan və Özbəkistan kimi dövlətlər Türkiyə bazarına və Aralıq dənizi vasitəsilə Avropaya birbaşa çıxış əldə edir, nəqliyyat-enerji infrastrukturuları integrasiya olunur və coğrafi parçalanma azalaraq siyasi-iqtisadi birliyi gücləndirir.

Təhsil və dil sahəsində təşəbbüslər

Ortaq türk dili və əlifbası məsələsi Türk dünyasında mədəni birliyi dərinləşdirən əsas sütunlardan biridir. Azərbaycan bu sahədə ortaqların əlifba, ümumtürk tarixi, ədəbiyyatı və dil təlim proqramları üzrə təşəbbüsləri fəal dəstəkləyən ölkələr sırasındadır. Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan Dillər Universiteti və digər ali təhsil müəssisələri Türk dövlətləri ilə akademik əməkdaşlığı davamlı olaraq inkişaf etdirir. Bundan əlavə, Türk Akademiyası və Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu çərçivəsində türk dillərinin tədqiqi, tarixi irsin qorunması və ortaqların dəyərlərinin təşviqi məqsədilə mühüm layihələr icra olunur. Bu qurumların Bakı ilə sıx əməkdaşlığı Azərbaycanın mədəni integrasiya siyasətinin davamlılığını təmin edir.

Mədəni Diplomatiya və "Yumşaq Güc" Strategiyası

Azərbaycan üçün mədəni diplomatiya yalnız tarixi irsi tanıtmayla məhdud deyil, həm də strateji "yumşaq güc" (soft power) alətidir. Ortaq tarix və dəyərlər üzərindən qurulan humanitar diplomatiya Azərbaycanı regionda mədəni liderlərdən birinə çevirir. Bu, TDT çərçivəsində ideoloji və mədəni konsolidasiyanın mühüm təməli hesab edilir.

Azərbaycanın Türk dövlətləri ilə mədəni-ideoloji integrasiyası ortaqların tarixi, dil və sivilizasiyaya əsaslanan möhkəm zəmin üzərində qurulmuşdur. Bu əlaqələr Türk kimliyinin müasir beynəlxalq sistemdə güclü faktor kimi tanınmasına xidmət edir. Azərbaycan bu prosesdə həm təşviqatçı, həm də təşkilatçı rolu ilə seçilir.

2. Mədəni və ideoloji cəhətlər

Türk dövlətləri arasında integrasiyanın əsas sütunlarından biri ortaqların mədəni və ideoloji əsasların mövcudluğudur. Bu xüsusda ortaqların kimliyi və tarixinin yenidən canlandırılması, integrasiya prosesini gücləndirən mühüm amillərdən biri kimi çıxış edir. Azərbaycan bu sahədə fəal təşəbbüskar kimi çıxış edərək, türk dünyasında ortaqların dəyərlərinin təbliğinə, tarixi yaddaşın bərpasına və ideoloji yaxınlaşmaya önəm verir. Ortaqların tarixi, mədəniyyəti, ədəbiyyatı və folklorunun araşdırılması, elmi tədqiqat mərkəzlərinin və ortaqların layihələrinin yaradılması bu sahədə nəzərəcarpacaq nəticələr verməkdədir. Xüsusilə, TÜRKSOY və TDT-nin mədəniyyət proqramları vasitəsilə türk dövlətləri arasında ideoloji və mədəni yaxınlaşma güclənir. Azərbaycan tərəfindən Bakıda və Şuşada keçirilən Türk Mədəniyyəti Günləri, Türk Dünyası Mədəniyyət Paytaxtı layihəsi çərçivəsindəki tədbirlər bu prosesin bariz nümunələrindəndir. Bundan əlavə, ümumtürk simvollarının (məsələn, Dədə Qorqud, Orxon-Yenisey abidələri, qədim türk dastanları) ideoloji səviyyədə qəbul olunması və ümumi simvolik kapital kimi paylaşılması da mədəni integrasiyanı gücləndirir. Bu amil yalnız dövlət siyasətində deyil, eyni zamanda cəmiyyətlərarası münasibətlərdə də birləşdirici rol oynayır. Ortaqların ideyasının təkcə mədəni deyil, həm də geosiyasi aspektlərə təsiri vardır. Bu ideya Türk Dövlətləri Təşkilatının möhkəmlənməsində və yeni regional kimliyin formalaşmasında strateji əhəmiyyətə malikdir.

"Bir millət, iki dövlət" prinsipi və "Bir millət, altı dövlət" ideyasına keçid

Əvvəllər, əsasən Azərbaycan–Türkiyə münasibətlərini xarakterizə edən məşhur "Bir millət, iki dövlət" formulu, bu gün daha geniş miqyasda "Bir millət, altı dövlət" konsepsiyası ilə əvəzlənməkdədir. Bu ideoloji yanaşma ortaqların Türk kimliyinin siyasi və mədəni çərçivədə konsolidasiyasını (bütövləşməsinə) əks etdirir. Azərbaycanın rəsmi dövlət xəttində bu anlayışın tez-tez vurğulanması, xüsusilə Prezident İlham Əliyevin Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) zirvə görüşlərindəki nitqləri Türk birliyinin mədəni-ideoloji əsaslarının artıq xarici siyasət strategiyasına tam integrasiya edildiyini göstərir.

Azərbaycan və Türkiyə arasında uzun illər boyu formalaşmış "Bir millət, iki dövlət" prinsipi Türk dünyasında həm siyasi, həm də mədəni əlaqələrin rəmzinə çevrilmişdir. Bu ifadənin kökləri tarixi olaraq Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin banilərindən biri olan Məhəmməd Əmin Rəsulzadəyə qədər uzanır və sonrakı onilliklərdə iki qardaş ölkə arasındakı strateji müttəfiqliyin fundamental əsasını təşkil etmişdir [10].

XXI əsrin əvvəllərindən etibarən digər Türk respublikalarının beynəlxalq müstəvidə fəallığının artması və TDT-nin institusional bir qurum kimi formalaşması ilə bu ənənəvi prinsip daha geniş kon-

tekstdə “*Bir millət, altı dövlət*” ideyası çərçivəsində inkişaf etməyə başlamışdır. Bu yeni konsepsiya yalnız Azərbaycan və Türkiyəni deyil, həmçinin Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan və Türkmənistanı da vahid mədəni-siyasi məkanda birləşdirən müasir integrasiya modelidir [23].

Avrasiya perspektivləri

Azərbaycanın Avrasiya regionunda fəal xarici siyasəti onun həm Qərb, həm də Şərq istiqamətlərində strateji əlaqələrinin genişləndirilməsinə xidmət edir. Bu çoxvektorlu yanaşma ölkənin regional sabitlik və inkişafını təmin etməklə yanaşı, geosiyasi balansın qorunmasına da töhfə verir.

3. Avrasiya regionunda Azərbaycanın rolu və perspektivləri

Azərbaycan, yerləşdiyi strateji mövqeyə əsaslanaraq, Avrasiya regionunda regional integrasiya və əməkdaşlığın inkişafında fəal rol oynayır. Bu, həmçinin ölkənin regional münasibətlərin həllində vasitəçilik potensialını artırır. Azərbaycanın enerji ehtiyatları və tranzit infrastrukturuları regionun iqtisadi integrasiyasına təkan verir və onu Avrasiya ölkələri arasında körpü funksiyasını daşıyan mühüm oyunçuya çevirir [15]. Azərbaycanın Avrasiya siyasəti regional əməkdaşlıq və çoxvektorlu əlaqələr üzərində qurulub. Bu yanaşma ölkənin həm Qərb, həm də Şərq ilə münasibətlərini balanslaşdırmaqla, onun regional nüfuzunu və strateji imkanlarını artırır. Azərbaycanın Avrasiya integrasiyasındakı rolu gələcəkdə daha da genişlənmə potensialına malikdir.

Avrasiya iqtisadi ittifaqı ilə münasibətlər

Azərbaycan hələlik Avrasiya İqtisadi İttifaqının (AEİ) üzvü olmamaqla yanaşı, təşkilata daxil olan əsas dövlətlər, xüsusilə, Rusiya və Qazaxıstan ilə iqtisadi və ticarət sahəsində sıx əməkdaşlıq həyata keçirir. Bu münasibətlər Azərbaycanın Avrasiya iqtisadi məkanında dolayı yolla iştirakına, regional ticarət əlaqələrinin genişlənməsinə və investisiya mühitinin yaxşılaşmasına şərait yaradır [29]. Azərbaycanın AEİ-yə birbaşa qoşulmaması onun çoxvektorlu xarici siyasət strategiyasının bir hissəsidir və Qərb ilə əməkdaşlığın davam etdirilməsi məqsədilə atılan balanslaşdırıcı addım kimi qiymətləndirilir. Buna baxmayaraq, Azərbaycan Rusiya və Qazaxıstan kimi ittifaq üzvləri ilə sərhəd ticarətini, sərmayə qoyuluşlarını və enerji sahəsində əməkdaşlığı gücləndirir [15]. Bundan əlavə, Azərbaycanın Avrasiya regionunda nəqliyyat-logistika potensialının artırılması məqsədilə Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu və “Şimal-Cənub” nəqliyyat dəhlizi kimi strateji layihələr həyata keçirilir. Bu təşəbbüslər həm AEİ ölkələri ilə iqtisadi əlaqələrin genişlənməsinə, həm də Azərbaycanın regional tranzit mərkəzi kimi mövqeyinin möhkəmlənməsinə xidmət edir [19].

İqtisadi layihələr: Azərbaycanın əsas iqtisadi təşəbbüslərindən biri Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu layihəsidir. Bu nəqliyyat dəhlizi, Avrasiya regionunu Avropa və Asiya bazarlarına birləşdirərək regional ticarət əlaqələrinin genişlənməsinə səbəb olur [16]. Eyni zamanda, Azərbaycanın təşəbbüsü ilə həyata keçirilən digər tranzit layihələr, o cümlədən “Şimal-Cənub” nəqliyyat dəhlizi, ölkənin regional iqtisadi integrasiya prosesində dolayı iştirakını artırır.

Enerji layihələri: Enerji sektorunda Azərbaycan Xəzər dənizindəki zəngin neft və qaz ehtiyatları ilə Avrasiya bazarlarında vacib təchizatçı rolunu oynayır. Cənub Qaz Dəhlizi (Southern Gas Corridor) vasitəsilə Azərbaycan qazı Türkiyə və Avropa bazarlarına çatdırılır və bu layihə enerji əməkdaşlığında Avrasiya regionuna dolayı integrasiya yaradır [18]. Bununla yanaşı, Azərbaycan enerji layihələrində Qazaxıstan və Özbəkistan kimi digər türk dövlətləri ilə əməkdaşlıq əlaqələrini gücləndirir. Yaşıl enerji və bərpaolunan enerji sahəsində ortaqlayihələrin inkişafı isə gələcəkdə enerji integrasiyasını daha da dərinləşdirə bilər. İqtisadi və enerji layihələri Azərbaycan üçün Avrasiya integrasiyasına dolayı qoşulma imkanı yaradır. Bu layihələr vasitəsilə Azərbaycan regional iqtisadi şəbəkələrdə fəal iştirak edir, enerji təchizatçı və tranzit ölkə kimi strateji mövqeyini gücləndirir.

Çin və “Bir kəmə, bir yol” təşəbbüsü: Çin Xalq Respublikasının irəli sürdüyü “Bir Kəmə, Bir Yol” (BKBY) təşəbbüsü global iqtisadi əlaqələrin yenidən təşkili və nəqliyyat-logistika dəhlizlərinin yaradılması məqsədini daşıyır. Bu strategiya çərçivəsində Azərbaycan regionun əsas tranzit ölkələrindən biri kimi seçilmişdir və bu, ölkənin geoiqtisadi rolunu əhəmiyyətli dərəcədə artırır [19]. Azərbaycanın yerləşdiyi coğrafi mövqe BKBY-nin Avropa ilə Asiya arasında nəqliyyat dəhlizlərinin kəsişmə nöqtəsi kimi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bakı-Tbilisi Qars dəmir yolu, Bakı Beynəlxalq

Dəniz Limanı və digər logistika infrastrukturunu vasitəsilə Azərbaycan Çin mallarının Avropa bazarına çıxışında əsas keçid rolunu oynayır [9]. Bununla yanaşı, Azərbaycan və Çin arasında iqtisadi əməkdaşlıq müxtəlif sahələrdə genişlənir, xüsusilə enerji və infrastruktur layihələrində strateji tərəfdaşlıq formalaşır. BKBY təşəbbüsü çərçivəsində həyata keçirilən layihələr Azərbaycanın regional tranzit potensialını artırmaqla yanaşı, ölkənin beynəlxalq iqtisadi əlaqələrini də möhkəmləndirir. Azərbaycan “Bir Kəmə, Bir Yol” təşəbbüsündə əsas tranzit ölkə kimi mühüm mövqə tutur. Bu təşəbbüs ölkənin Avrasiya regionunda nəqliyyat və ticarət əlaqələrini genişləndirməsinə, həmçinin global iqtisadi integrasiyada iştirakını artırmasına şərait yaradır.

4. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu və Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı:

Çin-Avropa əlaqələrində strateji infrastruktur. Bakı-Tbilisi-Qars (BTQ) dəmir yolu və Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı Azərbaycan üçün nəqliyyat-logistika sahəsində əsas strateji layihələrdən hesab olunur. Bu infrastruktur, Çin “Bir Kəmə, Bir Yol” təşəbbüsünün Avropa ilə Asiya arasında nəqliyyat dəhlizlərini optimallaşdırmaq məqsədində xidmət edən mühüm hissələrdir [19]. BTQ dəmir yolu, Gürcüstan və Türkiyə üzərindən Azərbaycanı Avropa bazarlarına birbaşa bağlayaraq, malların daşınmasını sürətləndirir və logistika xərclərini azaldır. Eyni zamanda, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı Xəzər regionunda multimodal nəqliyyatın mərkəzinə çevrilərək, Çin mallarının Avropaya daşınmasında kritik tranzit nöqtəsi kimi çıxış edir [15]. Bu iki infrastruktur layihəsi Azərbaycanın regional nəqliyyat sistemindəki rolunu möhkəmləndirməklə yanaşı, Çin mallarının Avropa bazarlarına səmərəli və təhlükəsiz çıxışını təmin edir. Nəticədə, Azərbaycanın geoiqtisadi mövqeyi güclənir və ölkə Avrasiya regionunda nəqliyyat-logistika sahəsində strateji oyunçu kimi tanınır.

Geosiyasi balans və xarici siyasət:

Azərbaycanın xarici siyasəti regional və global səviyyədə mövcud olan mürəkkəb geosiyasi mühitə uyğun olaraq çoxvektorlu yanaşmaya əsaslanır. Bu strategiya ölkənin milli maraqlarını maksimum səviyyədə təmin etmək üçün müxtəlif böyük güclərlə eyni zamanda əlaqələrin qurulması və balanslaşdırılmasını nəzərdə tutur [13]. Çoxvektorlu siyasət Azərbaycan üçün yalnız təhlükəsizlik və iqtisadi inkişaf baxımından deyil, həm də regional integrasiya və beynəlxalq nüfuzun artırılması üçün əsasdır. Bu yanaşma, xüsusilə Rusiya, Türkiyə, İran, Avropa İttifaqı və ABŞ kimi global və regional aktorlarla əlaqələrin koordinasiya şəkildə idarə olunmasına imkan yaradır [15]. Azərbaycanın çoxvektorlu xarici siyasətinin təməl prinsipləri arasında regional sabitliyin qorunması, enerji resurslarından səmərəli istifadə, nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafı və milli suverenliyin möhkəmləndirilməsi mühüm yer tutur. Eyni zamanda, ölkə öz strateji mövqeyindən istifadə edərək, regional münaqişələrin həllində vasitəçilik rolunu oynamağa çalışır. Bu çərçivədə Azərbaycanın geosiyasi balans siyasəti həm Qərbi, həm də Şərqi ilə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq prinsiplərinə əsaslanır. Bu balans siyasəti ölkənin təhlükəsizliyini təmin etmək, iqtisadi potensialını artırmaq və regional nüfuzunu möhkəmləndirmək üçün vacib vasitə kimi çıxış edir.

Qərblə münasibətlər: enerji təhlükəsizliyi, insan haqları və iqtisadi əməkdaşlıq

Azərbaycanın xarici siyasətində Qərbi ölkələri, xüsusilə ABŞ və Avropa İttifaqı (AI), strateji əhəmiyyətə malik tərəfdaşlardır. Bu münasibətlər ölkənin enerji təhlükəsizliyi, insan haqları sahəsində islahatlar və iqtisadi əməkdaşlıq baxımından mühüm rol oynayır. Enerji təhlükəsizliyi. Azərbaycan regionun əsas enerji təminatçılarından biri kimi, Qərbi ölkələri üçün alternativ enerji mənbəyi və tranzit ölkəsi rolunu oynayır. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri, Cənub Qaz Dəhlizi və digər enerji layihələri Avropa enerji təhlükəsizliyinin diversifikasiyasında vacib elementlərdir. Bu layihələr vasitəsilə Azərbaycan Avropanın enerji asılılığını azaltmağa kömək edir və Qərblə strateji əməkdaşlığını dərinləşdirir [18].

Rusiya ilə münasibətlər: tarixi və coğrafi yaxınlıq, təhlükəsizlik və ticarət: Azərbaycan və Rusiya arasındakı münasibətlər dərin tarixi və coğrafi köklərə əsaslanır. Bu əlaqələr regional təhlükəsizlik, ticarət və enerji sahələrində strateji əməkdaşlıq şəklində formalaşır və Azərbaycanın çoxvektorlu xarici siyasətinin əsas sütunlarından biridir [13].

Tarixi və coğrafi yaxınlıq: Rusiya ilə Azərbaycan arasındakı əlaqələr əsrlər boyu formalaşmışdır. Sovet İttifaqı dövründə Azərbaycan bu imperiyanın bir hissəsi olmuş və müstəqillikdən sonra da müxtəlif sahələrdə sıx əlaqələrini saxlamışdır. Coğrafi yaxınlıq və ortaq sərhədlər ölkələr arasında ticarət və təhlükəsizlik əməkdaşlığını daha da vacib edir [10].

Təhlükəsizlik məsələləri: Rusiya Azərbaycan üçün həm regional təhlükəsizliyin təminatında, həm də münaqişələrin həllində vacib tərəfdaşdır. Xüsusilə, Qarabağ münaqişəsi və Cənubi Qafqazda sülhün qorunması məsələlərində Moskva ilə dialoq mühüm rol oynayır. Hər iki ölkə müxtəlif formatlarda qarşılıqlı təhlükəsizlik maraqlarını müdafiə edir və regionda stabil vəziyyətin qorunması üçün əməkdaşlıq edir [13].

Ticarət və iqtisadi əməkdaşlıq: Rusiya Azərbaycanın ən böyük ticarət tərəfdaşlarından biridir. Enerji sektoru, nəqliyyat, sənaye və kənd təsərrüfatı sahələrində əməkdaşlıq genişlənir. Rusiya şirkətləri Azərbaycanın energetika infrastrukturunda iştirak edir və qarşılıqlı sərmayə yatırımları həyata keçirilir. Eyni zamanda, iki ölkə arasında sərhəd ticarəti regional iqtisadi integrasiyaya təkan verir.

İranla əlaqələr: mürəkkəb, lakin qarşılıqlı maraqlara əsaslanan münasibətlər

Azərbaycan və İran arasında əlaqələr tarixi, mədəni və regional siyasi faktorların təsiri ilə mürəkkəb xarakter daşıyır. İki ölkə həm coğrafi qonşuluq, həm də ortaq mədəni köklər əsasında qarşılıqlı maraqlara əsaslanan əlaqələr qurmağa çalışırlar, lakin bu münasibətlər müəyyən problemlər və tarazlıq tələb edən çətinliklərlə müşayiət olunur [27].

Mürəkkəb tarix və siyasi kontekst: Azərbaycanın cənubunda böyük Azərbaycanlı əhalisi yaşayan İran ilə münasibətlər həm etnik-mədəni yaxınlıq, həm də suverenlik və regional təhlükəsizlik məsələləri səbəbilə mürəkkəbləşir. İki ölkə arasında siyasi münasibətlərdə zaman-zaman gərginliklər müşahidə olunsa da, qarşılıqlı dialoq və əməkdaşlıq platformaları fəaliyyət göstərir [2].

Qarşılıqlı maraqlar və əməkdaşlıq: Hər iki tərəf regional sabitlik, iqtisadi inkişaf və təhlükəsizlik məsələlərində əməkdaşlığı davam etdirmək niyyətindədir. Ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi, sərhəd təhlükəsizliyi və enerji sahəsində əməkdaşlıq İran-Azərbaycan münasibətlərinin müsbət aspektlərindəndir. Xüsusilə, nəqliyyat layihələri və sərhəd keçidlərinin asanlaşdırılması iki ölkə arasında iqtisadi integrasiyanı gücləndirir [27].

Qarabağ zəfəri və yeni reallıqlar: 2020-ci ildə baş verən İkinci Qarabağ müharibəsi nəticəsində Azərbaycan 30 ilə yaxın işğal altında olan ərazilərini azad edərək regionun geosiyasi mənzərəsini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdi. Bu qələbə təkcə ərazi bütövlüyünün bərpası ilə yekunlaşmadı, həm də Azərbaycanın regional və beynəlxalq miqyasda siyasi çəkisini artırdı. Azərbaycan tərəfindən aparılan 44 günlük Vətən Müharibəsi nəticəsində Ermənistanın uzun illər işğal altında saxladığı torpaqların əhəmiyyətli hissəsi azad olundu. Bu müharibə təkcə hərbi-siyasi nəticələrlə deyil, həm də regional və beynəlxalq münasibətlər sistemində yaratdığı geosiyasi dəyişikliklərlə seçildi. Azərbaycanın əldə etdiyi qələbə nəticəsində Cənubi Qafqazın güc balansı dəyişdi, ölkənin regional statusu daha da möhkəmləndi. Bu zəfər Azərbaycanın öz ərazi bütövlüyünü bərpa etməsi ilə yanaşı, onun regional təşəbbüslərdə və çoxtərəfli platformalarda daha fəal rol almasına da şərait yaratdı. Həmçinin, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılan bərpa və yenidənqurma işləri Azərbaycanın iqtisadi və strateji imkanlarını artırdı. Zəngəzur dəhlizi kimi kommunikasiya layihələri təkcə Azərbaycanın deyil, ümumilikdə Türk dünyasının integrasiyasına yeni imkanlar yaratdı. Qarabağ zəfəri, eyni zamanda Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərini daha da gücləndirdi və Türk Dövlətləri Təşkilatında (TDT) Azərbaycanın lider rolunu artırdı. TDT daxilində əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi, mədəni kimliyin bərpası və iqtisadi integrasiyanın genişlənməsi baxımından bu zəfər simvolik və praktiki əhəmiyyətə malik oldu [12]. Bundan əlavə, Rusiya, İran və Qərb ölkələrinin regiondakı maraqları da yeni reallıqlara uyğun olaraq yenidən formalaşmağa başladı. Rusiya sülhməramlı qüvvələrinin bölgəyə yerləşdirilməsi isə bu ölkənin bölgədəki mövqeyini qorumağa çalışdığının göstəricisidir. Eyni zamanda, Qərbin xüsusən də Avropa İttifaqının post-münaqişə mərhələsində artan iqtisadi-humanitar təşəbbüsləri bölgənin gələcək inkişafında Qərb faktorunun da əhəmiyyətli olacağını göstərdi.

Azərbaycan güclənmiş regional aktor kimi: 2020-ci il Vətən Müharibəsindən sonra Azərbaycan yalnız hərbi-siyasi baxımdan deyil, həm də iqtisadi, diplomatik və mədəni sahələrdə regional güc

kimi öz mövqeyini daha da möhkəmləndirdi. Ərazi bütövlüyünün bərpası ölkənin suverenliyini tam şəkildə təmin etməklə yanaşı, onun beynəlxalq imicini və siyasi nüfuzunu artırdı.

Post-müharibə dövründə nəqliyyat xətləri və regional əməkdaşlıq gündəmi formalaşdı: Azərbaycan post-müharibə dövründə regionda sülhün və sabitliyin təmin olunması üçün nəqliyyat xətlərinin açılması və yeni əməkdaşlıq mexanizmlərinin qurulmasını prioritet elan etdi. Zəngəzur dəhlizi kimi layihələr regional integrasiyanı və Avrasiya boyunca Şərq-Qərb ticarətini təşviq edən əsas təşəbbüslərdən biri kimi önə çıxır [1]. Bu, həm də Türk dünyasının fiziki integrasiyası üçün mühüm addım sayılır.

Türk dövlətləri ilə yaxınlaşma daha da sürətləndi: Qarabağ zəfəri türk dövlətləri arasında həmrəyliyi artırdı və Azərbaycanı ortaq tarixi, dil və mədəniyyəti paylaşan bu dövlətlərlə daha sıx integrasiyaya yönəltdi. Xüsusilə, 2021-ci ildə Türk Şurasının İstanbul Sammitində təşkilatın adının “Türk Dövlətləri Təşkilatı” olaraq dəyişdirilməsi və Azərbaycanın bu platformada liderlik təşəbbüsləri regional əməkdaşlığın yeni mərhələyə qədəm qoyduğunu göstərdi [27]. Bu kontekstdə Qarabağ zəfəri yalnız hərbi deyil, eyni zamanda siyasi və geoiqtisadi baxımdan Azərbaycanın yeni dövrdə artan rolunu simvolizə edir.

Nəticə

Azərbaycan son illərdə təkcə regional deyil, həm də Avrasiya məkanında mühüm geosiyasi və geoiqtisadi aktora çevrilmişdir. Türk Dövlətləri Təşkilatının güclənən çərçivəsində ölkənin oynadığı təşəbbüskar və əlaqələndirici rol, həm tarixi-mədəni faktorlarla, həm də strateji maraqların kəsişməsindəki mövqeyi ilə sıx bağlıdır. Azərbaycanın enerji resursları, nəqliyyat-tranzit potensialı və çoxvektorlu diplomatik strategiyası onu türk dünyasının integrasiya proseslərində mərkəzi fiqura çevirmişdir.

“Bir millət, iki dövlət” prinsipindən “Bir millət, altı dövlət” fəlsəfəsinə keçid Azərbaycanın təşviq etdiyi mədəni və ideoloji konsolidasiyanın göstəricisidir. Bu yanaşma, eyni zamanda, Cənubi Qafqazda və daha geniş Avrasiya coğrafiyasında sabitliyin və əməkdaşlığın möhkəmlənməsinə töhfə verir. Xüsusilə, 2020-ci il Vətən Müharibəsindən sonra yaranmış yeni reallıqlar, Azərbaycanın regional təsir imkanlarını artırmış, onu türk dünyası ilə daha sıx bağlı fəaliyyətə təşviq etmişdir.

Azərbaycanın Avrasiya İqtisadi İttifaqı, “Bir Kəmə, Bir Yol” təşəbbüsü və digər çoxtərəfli əməkdaşlıq platformalarına paralel şəkildə Türk Dövlətləri Təşkilatındakı fəallığı göstərir ki, Bakı nəinki integrasiya proseslərinin iştirakçısı, eyni zamanda onları formalaşdıran əsas qüvvələrdən biridir. Bütün bu tendensiyalar fonunda, Azərbaycanın türk dünyasında birləşdirici güc kimi rolu yaxın illərdə daha da möhkəmlənəcək. Bu rol həm iqtisadi-ticarəti şaxələndirməyə, həm enerji təhlükəsizliyinə, həm də mədəni və strateji həmrəyliyə xidmət edir. Gələcək üçün əsas çağırış isə bu mövqeyi daha da gücləndirmək, integrasiya proseslərini dərinləşdirmək və ümumtürk məkanında qarşılıqlı etimad və infrastruktur bağlantılarını inkişaf etdirməkdir. Azərbaycan-Rusiya münasibətləri tarixən formalaşmış, coğrafi yaxınlıq və strateji maraqlarla möhkəmlənmişdir. Təhlükəsizlik və ticarət sahələrində əməkdaşlıq regional sabitlik və iqtisadi inkişaf üçün vacib şərtlərdən biridir.

ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan dilində:

1. Əliyev H. *Qərbi Azərbaycanın tarixi və deportasiya siyasəti*. Bakı: Elm və Təhsil, 2020, 342 s.
2. Əliyev İ. Türk Dövlətləri Zirvəsi nitqi. Azərbaycan Prezidentinin Rəsmi Saytı. (<https://president.az/articles/50985>).
3. Həsənov R. *Azərbaycan və türk dövlətləri: tarixi bağlar və çağdaş integrasiya*. Bakı: Elm, 2021, 345 s.
4. İsmayılov E. Türk Dövlətləri Təşkilatı: Yeni geosiyasi platforma // *Geosiyasət Jurnalı*, 2020, 5(3), s. 15-29.
5. Məmmədov A. *Geosiyasi transformasiyalar dövründə Azərbaycan*. Bakı: Qanun, 2022, 243 s.
6. Məmmədova T. Orta dəhliz və türk dünyasının integrasiyasında Azərbaycanın rolu // *Avrasiya Strateji Tədqiqatlar Jurnalı*, 2023, 9(1), s. 22-38.

7. Mehdiyev V. *Avrasiya integrasiyası və Azərbaycanın strateji rolu. Beynəlxalq Münasibətlər və Diplomatiya*, 2023, 14(2), s. 30-44.
8. Orucov N. *Azərbaycanın Avrasiya məkanında enerji və nəqliyyat strategiyası. Geopolitika və Enerji Təhlükəsizliyi*, 2022, 6(1), s. 44-59.

Türk dilində:

9. Atakan Y. *Türk Dünyasında Jeopolitik Dönüşüm: Yeni İttifaqlar və Entegrasiya Süreçləri*. İstanbul: Küre Yayınları, 2021, 243 s.

İngilis dilində:

10. Altstadt A.L. The Azerbaijani Turks: Power and Identity under Russian Rule // *Hoover Institution Press*, 1992, 143 p.
11. Cornell S.E. Azerbaijan and the West: Energy, Democracy, and Security // *Journal of Eurasian Studies*, 2019, 10(2), pp. 112-130.
12. Cornell S.E. *The Geopolitics of Eurasia: New Regional Orders and Power Alignments*. Washington: Central Asia-Caucasus Institute, 2022, 324 p.
13. Cornell S.E. The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia // *Routledge*, 2017, 234 p.
14. Esenbel S. *Turkey's Global Strategy and Eurasian Vision*. İstanbul: Boğaziçi University Press, 2019, 432 s.
15. Freedom House. *Nations in Transit: Azerbaijan*. Retrieved from, 2022. (<https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2022/azerbaijanp.4>)
16. Guliyev F. Azerbaijan's Foreign Policy: Between Turkic Identity and Strategic Pragmatism // *Caucasus Review*, 2023, 11(2), pp. 78-95.
17. Guliyev F. Azerbaijan's Foreign Policy and Regional Dynamics // *Caucasus International*, 2021, 11(1), pp. 45-62.
18. Hillman J. The Belt and Road Initiative: China's New Grand Strategy? // *Center for Strategic and International Studies*, 2020, 324 p.
19. Huseynov R. The Rise of the Organization of Turkic States: Azerbaijan's Strategic Outlook // *Journal of Eurasian Integration Studies*, 2022, 8(1), pp. 56-72.
20. Ismayilova N. Energy Diplomacy of Azerbaijan in the Eurasian Context // *Energy Policy Journal*, 2023, 15(2), pp. 112-130.
21. Kamrava M. *Geopolitics and Global Governance in the South Caucasus*. London: I.B. Tauris, 2020, 332 p.
22. Kazemi F. *Ethnic Politics and Regional Dynamics: Azerbaijan-Iran Relations*. Middle East Review, 2018, 20(2), pp. 95-110.
23. Kirişçi K. Turkey and the Eurasian Energy Politics // *Middle East Policy*, 2013, 20(1), pp. 102-113.
24. Knysh A. Islamic Thought in Central Asia: The Evolution of Religious Ideas in Uzbekistan // *Tajikistan and Kazakhstan*, Tauris, 2014, 546 p.
25. Kucera J. *The New Great Game: The West, Russia, and China in Central Asia*. London, 2021, 354 p.
26. Paas T. Economic Integration in Eurasia: Challenges and Prospects // *Eurasian Geography and Economics*, 2017, 58(4), pp. 345-362.
27. Shaffer B. *Energy Politics*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2011, 243 p.
28. Shaffer B. Iran's Foreign Policy in the South Caucasus: Between Conflict and Cooperation // *Journal of Eurasian Studies*, 2020, 11(3), pp. 203-220.
29. Ziyadov T. *Azerbaijan as a Regional Hub in Central Eurasia: Strategic Assessment of Euro-Asian Trade and Transportation*. Baku: ADA Press, 2014, 243 p.

Резюме

Гюльгюн Гулиева

***Геополитическая интеграция Азербайджана:
тюркские государства и евразийские перспективы***

В данной статье анализируется растущая интеграция Азербайджана с тюркскими государствами, его геополитическое положение и евразийские перспективы с различных точек зрения. Особое внимание уделяется инициативам возрождения общей тюркской идентичности в культурной и идеологической сферах, а также переходу от принципа «Одна нация, два государства» к идее «Одна нация, пять государств». Азербайджан также становится ключевым игроком в евразийской геополитике благодаря энергетическим и транспортным проектам, в частности инициативе «Один пояс, один путь» и железной дороге Баку-Тбилиси-Карс. В рамках многовекторной внешней политики Азербайджан стремится поддерживать сбалансированные отношения как с Западом (США, ЕС), так и с Востоком (Россия, Китай, Иран и Турция).

Ключевые слова: *Азербайджан, тюркские государства, геополитика, интеграция, энергетическая дипломатия, транспортные коридоры, многовекторная внешняя политика, Евразия, победа в Карабахе, региональное сотрудничество, стратегическое партнёрство.*

Summary

Gulgun Guliyeva

Azerbaijan's Geopolitical Integration: Turkic States and Eurasian Perspectives

This article analyzes Azerbaijan's increasing integration with Turkic states, its geopolitical position, and Eurasian perspectives from various angles. It highlights initiatives such as the revival of a common Turkic identity in cultural and ideological spheres and the transition from the principle of "One nation, two states" to the idea of "One nation, five states." Azerbaijan is also becoming a key player in Eurasian geopolitics through energy and transport projects, especially the Belt and Road Initiative and the Baku-Tbilisi-Kars railway. Within the framework of its multi-vector foreign policy, Azerbaijan strives to maintain balanced relations with both the West (the USA, EU) and the East (Russia, China, Iran, and Turkey).

Key words: *Azerbaijan, Turkic States, geopolitics, integration, energy diplomacy, transport corridors, multi-vector foreign policy, Eurasia, Karabakh victory, regional cooperation, strategic partnership*

Rəyçi: s.e.d., prof. İbrahimova Gülzar İsaxan qızı